

Birinci Basamağın başında mesele, hakikat ve hikmet açısından nazara verilmektedir. Bu hakikat ve hikmet bakışını biraz daha izah eder misiniz?

“*Hakikat*” ve “*hak*” kelimeleri, birbirine yakın mâna ifade ederler. *Hakikat*”; gerçek demektir; zıddı, “*yanlış, yalan ve hurafedir.*” *Hak* ise Allah’ın bir ismi olarak “*değişmekten münezze*h” mânasına gelir. Ayrıca, batılın zıddı mânasında da kullanılır. Nitekim bir âyet-i kerîmede şöyle buyurulmuştur:

“Onlar ayaktayken, otururken ve yanları üzerine yatarken Allah’ı anarlar. Göklerin ve yerin yaratılışı üzerinde düşünürler. ‘*Rabbimiz! Bunu boş yere yaratmadın, seni eksikliklerden uzak tutarız. Bizi ateş azabından koru.*’ derler.” (Âli İmrân Suresi, 3/191)

Üstad Hazretlerinin,

“Kâinatı had ve hesaba gelmeyen tezyinat ve mehâsin ve nukuş ile süslendirip tezyin etmesi; bilbedâhe mütefekkir istihsan edici ve mütehayyir takdir edicilerin enzârını ister.” ([On Beşinci Söz](#)) ifadesi, yukarıdaki âyet-i Kerîminin tefsiri mahiyetindedir. Güzellikleri yaratıp da onları seyredecek gözler yaratmamak, her şeyi hikmetle yaratıp da onları düşünecek akıllar yaratmamak hakikate de hikmete de uygun değildir.

Cin ve insin nazarları ne bu güzellikleri, ne de bütün bu mânaları düşünmeye kâfi gelmediğine göre, meleklerin yaratılmasını hem *Hak* ismi, hem de *Hakîm* ismi iktiza ederler.

Bu âyet-i kerîme, diğer bir cihetiyle de âhiretin varlığını ispat etmektedir. Haşir risalesinde âyetin bu ciheti harika bir şekilde izah edilmiştir. Kâinatı, kâmil mânasıyla, bir insan fabrikası olarak yaratıp, insanlara akıl verip, semâ ve arzı seyrettirip, vicdanlarına iman ve ibadet ihtiyacını koyup sonra âhireti getirmemek de hem *Hak* ismine hem de *Hakîm* ismine zıddiyet gösterir.